

Що за пташка ця “біла монахиня”?

А.С. КУРІННА, аспірантка Національного університету біоресурсів і природокористування України

Луток, або малий крохаль, водоплавна птиця ряду гусеподібних, родини качиних.

Розміром дещо більше за чирка-свистуна: довжина тіла 38-44 см, маса самця 510-935 г, а маса самочки 500-680 г. Самець у шлюбному наряді білий з чорною спиною і контрастним чорним малюнком на голові, шиї і крилі. Є чорні деталі оперення: овальної форми пляма між оком і дзьобом, широкі подовжні смуги або плями з боків потилиці, що сходяться на потилиці, і вузькі поперечні смуги

на боках грудей. Самочки у будь-яку пору року строкатіші: відрізняються рудувато-бурим верхом голови і задньої частини шиї, білим горлом і волом, попелясто-сірою спиною і білим черевцем. Влітку селезень стає більш схожий на самочку.

Лутка за характерне яскраве чорно-біле забарвлення у Великій Британії називають “білою монахинєю”.

Він зазвичай поселяється на берегах водоймищ, оточених лісом, у місцях багатих на корм.

Особливістю цього птаха є те, що він не влаштовує гнізда біля водоймищ із швидкою течією, а віддає перевагу дрібним озерам і річкам з повільною течією, що оточені хвойним або змішаним лісом.

Лутки люблять товариство і тримаються невеликими групами, нерідко разом з іншими качками,

особливо зі звичайними гоголями. Літо проводять на півночі Євразії. Північна межа ареалу збігається із межею хвойних лісів. А взимку перелітають на південь – туди, де можуть знайти хоч би частково не вкриті льодом водоймища; їм вистачає навіть і невеликої ополонки.

Цей птах відмінний нирець, що полює на водяних комах, личинок та рибу. Краї дзьоба луткавсіяні малими й гострими роговими зубцями, це дає можливість з легкістю утримувати слизьку рибу. Щоб дістати їжу цей птах може зануритись у воду на глибину до 4 м. Спочатку він ненадовго занурює голову під воду, оглядаючись, чи немає поблизу чого-небудь їстівного, і протягом 15-20 секунд плаває біля поверхні. Полюючи зграєю – пірнають одночасно. Взимку птахи харчуються прісноводною і морською рибою, наприклад, лососем, вугром, фореллю, а також раками. У гирлі Волги – улюбленому місці існування лутків у зимовий період – живиться дрібною рибою родини коропових. Влітку лутки полюють здебільшого на водних комах, жуків і личинок. Також люблять поласувати бабка-

ми, не гребують і жабенятами та рослинами.

Гніздуються в дуплах. Вони часто перелітають з одного місця на інше у пошуках багатих джерел їжі та зручних, спокійних місць для відпочинку. Для того, щоб піднятися в повітря, їм не потрібний розгін, тому лутки живуть навіть на найменших водоймищах, які не придатні до життя для інших водоплавних птахів.

Лутки прилітають на місця гніздування в березні або квітні і відразу ж розбиваються на пари. Ритуал токування виконує вся зграя. Птахи збираються на токовище, де один з самців виконує шлюбний танець, а інші лише спостерігають. Самець кружляє навколо самки з піднятим на тім'ї чубком з довгого пір'я, закидає назад голову і пощипує собі на грудях пір'їнки. Шлюбна пісня самця нагадує звук, який видає механізм ручного годинника під час заведення. Відповідаючи на залицяння, самка видає звук "вук".

Гніздиться починають з другого року життя. Місце для гнізда вибирають неподалік від води. Найчастіше птахи влаштовують

гніздо в дуплі старого дерева, яке видовбав дятел. Самка, як правило, не бере участі в побудові гнізда, лише зрідка вистилає житло пір'ям. За ці два місяці самка відкладає 7-9 яєць, які насиджує приблизно місяць. Яйця мають вершково-біле забарвлення, іноді з легким жовтуватим відтінком та без малюнка.

У пташенят лутка, що народжуються в дуплах, сильні кігті, за допомогою яких вони деруться до отвору в стіні. Падіння донизу, зазвичай, не супроводжується каліцтвами, оскільки пташенята дуже легкі і захищені пухом.

Залишаючи насиджувану кладку для пошуку їжі, качка вкриває яйця пуховою "ковдрою", щоб вони не охололи.

Турбота за пташенятами випадає на долю самочки. Через дві доби після появи пташенят на світ вона залишає гніздо і кличе їх за собою. Малеча під суворим наглядом своєї мами прямує до ставка, де споживає їжу.

Полювання на лутків у зимовий період припиняється, оскільки м'ясо тих птахів, що харчується в цей час рибою, набуває неприємного рибного присмаку.